

X sinif “Ümumi tarix” dərslərində modul texnologiyasının məqsəd və vəzifələri

Təranə Yaşılxan qızı Dadaşova

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

E-mail: d.tarana@mail.ru

Rəyçilər: t.ü.e.d, dos. S.M. Seyidova,
p.ü.e.d., prof. M.M. Əmirov

Açar sözlər: müasir təhsil, yeni təlim metodları, tarixin tədris olunması, modul təlim texnologiyası

Ключевые слова: современное образование, новые методы обучения, преподавание истории, технология модульного обучения

Key words: modern education, new training methods, teaching history, modular learning technology

Cəmiyyətin inkişafının hər yeni mərhələsinə uyğun təhsildə yeni məqsədlər yaranır. Məktəbin yerinə yetirdiyi sosial məqsədi müəyyən edən cəmiyyətdir. Bu səbəbdən xüsusi fəaliyyət metodlarını tapmağa, bu axtarışların effektivliyini təmin edəcək tədris və tərbiyə metodlarını inkişaf etdirməyə çalışmaq zərurəti yaranır. Bu baxımdan, tədris prosesinin təşkili və aparılması sisteminə yeni tələblər təqdim olunur, onu texnolojiləşdirməyə, yəni, müəyyən şərtlər altında proqnozlaşdırılan nəticəyə gətirib çıxarmalı olan hərəkətlərin məcburi, uyğun elementlərini inkişaf etdirməyə cəhd edilir.

Ümumtəhsil məktəblərində geniş yayılmış və şəxsiyyətin hərtərəfli inkişaf etdirilməsində imkanları məhdud olan ənənəvi (izahlı-illüstrativ) təlim texnologiyaları hazırda, təhsildə effektiv olmayan, hətta zərərli nəticələr verən texnologiyalar kimi qiymətləndirilir. Ənənəvi təlim texnologiyalarında təlim, əsasən, müəllimin fəaliyyəti ilə bağlıdır və şagird fəaliyyətində faktları, hadisələri ətraflı təhlil etmədən yadda saxlamağa üstünlük verilir. Bu da, əksər şagirdlərin təlim nəticələrinin aşağı səviyyədə olmasına gətirib çıxarır. Vəziyyətdən çıxış yolu, fikrimizcə, təlim praktikasında müstəqilliyə daha çox yer verən yeni inkişafetdirici pedaqoji texnologiyalara, o cümlədən, fəal/interaktiv təlimə üstünlük verilməsindədir (1, s. 1).

Modul sistemi 1972-ci ildən bəri tanınır. Yetkinlərin təhsilini müzakirə edən 1972-ci il YUNESKO-nun Tokio Dünya Konfransından sonra modul sistemi fasiləsiz öyrənmək üçün ən uyğun sistem olaraq tövsiyə olundu. O zaman bu sistemin dəyəri yalnız böyüklər üçün deyil, gənclər üçün də müəyyənləşdirildi.

Nəzərdən keçirilən məsələni tam şəkildə başa düşmək üçün modul nəyə deyilir müəyyənləşdirək. Modul: 1. Texniki bir cihazda müstəqil bir funksiya yerinə yetirən kompleks bir mühəndislik vahididir; 2. Ümumiyyətlə ayrılan, hər hansı bir sistemin, təşkilatın nisbətən müstəqil hissəsidir. Modulun əsas xüsusiyyəti onun müstəqilliyi, onu hər hansı bir prosesin, fenomenin müstəqil vahidi kimi qəbul etmək bacarığı, semantik tamlığıdır. Bu səbəbdən, modul digər modullarla, sistem elementləri ilə əlaqələrini də əhatə edir (2, s. 6).

Təhsil məzmununu və mənimsəmə texnologiyasını özündə birləşdirən bir qovşaqdır modul, hədəf fəaliyyət planını, məlumat mənbəyini və didaktik hədəflərə çatmaq üçün metodik rəhbərliyi özündə cəmləşdirir. Müxtəlif modullarda mütləq şəkildə bir məlumat bloku (modulun məzmunu), tələbələr üçün tapşırıqlar sistemi, şagirdlərə müəllim tövsiyələri olmalıdır.

Modul texnologiyasına uyğun olan təlim müəllimin dərslərini mövzunu seçməsi, bu dərslərin tarix kursundakı yerini müəyyənləşdirməsi və didaktik hədəflər qoyması ilə başlayır. Nəticə olaraq biliyin mənimsənilməsinə addım-addım nəzarət başlayır, məqsəd mənimsənilmədə boşluqları müəyyən etmək və aradan qaldırmaqdır.

Modul texnologiyası yeni öyrənmə yollarını və kombinə edilmiş dərslərini özündə birləşdirir. Bu texnologiyanın istifadəsi tədricən tətbiq olunur və bu da şagirdlərin mənimsəmə mərhələsində işini asanlaşdırır. Texnologiya elə bir təhsil fəaliyyətinin təşkilini nəzərdə tutur ki, şagird özü təhsil məzmununda aparıcı tərəf olsun, və bu da materialın daha möhkəm və şüurlu bir şəkildə mənimsənilməsinə səbəb olur. Bu texnologiya pedaqoji nəzəriyyədə və praktikada toplananları özündə birləşdirdi. Modul texnologiyası ilə inkişaf etdirici təlim nəzəriyyəsi fəaliyyətin istiqamətləndirici əsası - əqli fəaliyyətlərin mərhələli formalaşması fikri ilə əlaqələndirilir. Modul texnologiyası geniş bir daxili inkişaf diapazonuna malikdir, buna görə, daim inkişafda olan bir sistemin enerjisini ehtiva edir. Texnologiyanın tətbiqi təcrübəsi istə-istəməz, həm müəllimlərin, həm də şagirdlərin səriştələrinin artmasına səbəb olur.

Qeyd etmək istəyirəm ki, ümumilikdə təhsilin və xüsusən tarix təhsilinin perspektivli texnologiyalarından biri də modul təlimidir. Mütləqdir ki, dövlət məktəbinin məzunu hərtərəfli inkişaf etmiş, fəal, yaradıcı bir şəxsiyyət olsun, onun qarşısında duran vəzifələri və problemləri müstəqil həll edə bilsin. Bütün məktəblərdə təhsil məzmununun əsas hədəfi ağıllı və müstəqil bir fərdin tərbiyə edilməsi olmalıdır. Hal-hazırda məktəblərdə tədris olunan müasir tarix dərsləri müxtəlifliyi və aktuallığı sayəsində cəmiyyət tərəfindən irəli sürülən hər bir problemi həll edə bilir və, ən əsası, şagirdlərin şəxsiyyətini hərtərəfli inkişaf etdirir. Modul təlim texnologiyası ilə qurulan X sinif tarix dərsləri məhz bu hədəfləri yerinə yetirir, bu texnologiya ilə qurulan dərslərin xarakterik xüsusiyyəti şagirdlərin aktiv, müstəqil öyrənmə fəaliyyətidir. Məhz modul texnologiyası ilə qurulan dərslər tələbələrin təhsil fəaliyyətinin qurulmasında və təşkilində müasir bir ümumtəhsil məktəbini fərdi, şəxsiyyətə yönülməli təlimə yaxınlaşdırır. Təcrübə göstərir ki, modul təlimi tarixi materialın mənimsənilməsi ilə əlaqəli bir çox çətinliklərin öhdəsindən gəlməyə kömək edir. Modul təlim texnologiyası sayəsində məktəblilərin müxtəlif idrak fəaliyyəti təmin edilir, əməkdaşlıq bacarığı formalaşır, və beləcə şagird həqiqətən fəal öyrənmə subyektinə çevrilir. Təlim prosesinin təşkili özü özünütəhsil və özünü öyrənmə sistemli fəaliyyəti sayəsində tələbənin təhsil fəaliyyətinin subyektivi kimi inkişafı üçün böyük imkanlar yaradır. Bu təlim zamanı fəaliyyətin nəticəvi olması üçün şagirdin bilik səviyyəsi və öyrənmə potensialı nəzərə alınmalıdır. Əvvəlcə şagird təhsil işini müstəqil aparma qabiliyyətinə malik deyil, və öyrənmə prosesinin özünəməxsusluğu, bir fəaliyyət növü olaraq, müəllimin rəhbərliyi altında baş verməsindədir. Ən əsası, modul texnologiyası həm təkrar dərslərdə, həm də yeni materialın mənimsənilməsi prosesində istifadə edilə bilər. Modul təlim texnologiyası ilə qurulan tarix dərsləri əsasında iqtisadi tarixin və ya ictimai hərəkətlərin öyrənilməsi də həmçinin təşkil edilə bilər. Bu texnologiya dərslərdə nəticələrin əldə edilməsinə zəmanət verir. Modul təlim texnologiyasını X sinif ümumi tarix dərslərinin tədris prosesinə tətbiq etməyin əsas motivləri bunlardır:

1. Modul təlim texnologiyası ilə qurulan dərslərdə müəllim-tələbə ortaqlığı müşahidə olunur.

2. Bu dərslərdə şagirdlərdə cütlükdə işləmək zərurəti yaranır.

3. Modul texnologiyası təlim səviyyəsini seçməyə imkan yaradır.

4. Şagirdlərdə fərdi sürətlə işləmək bacarığı formalaşır.

5. Və sonda, yekun nəticələr dərslərini özündə təqdim olunur.

Modul təlim texnologiyası tarix dərslərində, məzmunun yeniliyi, əyləncə, emosional məz-

mun, təhsil axtarışının təşkili, həyat təcrübəsinə arxalanma, idrak çətinliklərinin aradan qaldırılması səbəbindən öyrənmə üçün müsbət motivlərin yaradılmasını təmin edir.

Modul təlim texnologiyası ilə qurulan dərslər arasında ən böyük uğur X sinif tarix dərslərində əldə oluna bilər. Çünki X sinif şagirdlərində artıq fənlə müstəqil işləmək bacarığı formalaşmışdır. X sinif ümumi tarix dərslərində modul təlim texnologiyasından istifadənin hədəflərini qeyd etmək istəyirəm:

1. Modul təlim texnologiyasının əsas hədəfi təhsil prosesinin aktivləşdirilməsidir.
2. Bu təlim öyrənilən materialın mənimsənilmə səviyyəsini artırır.
3. Modul təlimi yeni materialı öyrənmək üçün motivasiya edir.
4. Belə dərslərdə fəaliyyətin özünü tənzimləmə qabiliyyətlərinin inkişafı və özünüqiyətləndirilməsi təmin edilir.
5. Bu təlim əməkdaşlıq və işgüzar ünsiyyət bacarıqlarını inkişaf etdirir.

Araşdırmalar göstərir ki, modullarla işləmək müxtəlif fəaliyyətlərdən ibarətdir: yazı blok mövzularında məruzələr, tezislər, sənədlərlə iş, xəritə ilə işləmək, tarixlərlə və şərtlərlə işləmək, blokun tədris bəndlərinin materialı əsasında dəstək qeydləri tərtib etmək və ya mövcud qeydlərlə işləmək. Modulların bir neçə növü var: bunlar idrak modullarıdır, belə bir modulla işləyərkən əsas məqsəd öyrənilən mövzu ilə bağlı məlumat həcmidir; əməliyyat modulları, burada əsas olan iş üsullarının formalaşması və inkişafıdır; qarışıq növ modullarda idrak və əməliyyat modullarının elementləri istifadə olunur. İstifadə olunan modulların çoxu məhz qarışıq növ modullardır.

Modul təlim texnologiyasının müsbət cəhətləri bundan ibarətdir ki, ilk növbədə bu texnologiya ənənəvi və qeyri-ənənəvi metodoloji texnikaları rəşional şəkildə birləşdirir, və təlimin yüksək səviyyədə fərdiləşdirilməsini təmin edir. Daha sonra, texnologiya həm tələbənin, həm də müəllimin səriştəsinin artmasına səbəb olur, müəyyən bir sinfin xüsusiyyətlərini nəzərə almağa imkan verir. Modul təlimi tədris materiallarının öyrənilməsinin dərinliyini və şagirdlər tərəfindən mənimsənilmə dərəcəsini müəyyən edir. Şagirdlər yerinə yetirməli olduqları işin həcmi tam və dəqiq başa düşürlər, həmçinin mənimsəməli olduqları məlumatların həcmi və mənimsəməli olduqları bilik və bacarıqları dəqiq bilirlər. Bu texnologiya tarix dərslərində təhsil fəaliyyətlərini elə bir şəkildə təşkil etməyə imkan verir ki, şagird özü verilən suallara cavab tapsın və daima özünü nəzarətdə saxlasın. Belə olan halda texnologiya fərdi bir təhsil və idrak fəaliyyətinin sürətinə keçməyə və dəqiq nəticələr əldə etməyə şərait yaradır.

Hər bir şagirdin maraqlarına bilik və bacarıqlarına uyğun bir tədris sistemi yaratmaq hər bir müəllimin vəzifə borcudur. Və modul təlim texnologiyası ilə qurulan X sinif ümumi tarix dərsləri bunu təmin edir. Modul təlimin əsas məqsəd və vəzifələri məhz şagirdlərin müstəqil fəaliyyətini təmin etmək və modulla işləyərkən təlimdə müəyyən hədəflərə çatmaqdır.

Məqalənin aktuallığı. X sinif ümumi tarix dərslərində uşaqların müstəqil işləməsinə təmin etmək üçün yeni təlim texnologiyalarından istifadə etmək zərurəti var. Yeni təlim texnologiyaları uşaqların dərstdəki fəallığını artırır. Modul təlim texnologiyası əsasında qurulan X sinif ümumi tarix dərsləri uşaqları addım-addım dərse qoyulan məqsədlərə çatdırır.

Məqalənin elmi yeniliyi. Məqalədə modul təlim texnologiyası əsasında qurulan X sinif ümumi tarix dərslərinin məqsəd və vəzifələri araşdırılmışdır. Modul təlim texnologiyasının ümumi tarix dərslərinə tətbiq edilməsinin yolları tədqiq edilmişdir. Və belə dərslərin daha səmərəli olması üçün tövsiyələr verilmişdir.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalə X sinifdə ümumi tarix fənnini tədris edən müəllimlər üçün, və təhsil alan şagirdlər üçün çox faydalı ola bilər. Və ümumi tarix dərslərinin keyfiyyətini artırmağa bilər.

Ədəbiyyat

1. Akif Ə. X sinifdə kimyanın yeni təlim texnologiyaları ilə tədrisinə dair metodik tövsiyələr. 2013, № 1.
2. Главан С.Н. Использование модулей на уроках истории. Кингтсеппская СОШ, 2015, № 4.
3. Орехова Л.Н. Модульная технология на уроках истории. Биробиджан, 2006.
4. Журавлева О.Н. Модульная технология обучения истории. Санкт-Петербург, 1999.

Т.Я. Дадашова

Цели и задачи модульной технологии на уроках «Всеобщей истории» 10 классе

Резюме

Качество курса в современном образовании зависит от того на основе какой технологии обучения он основан. Новые технологии обучения используют для того, чтобы ученики лучше усвоили курс. В статье говорится о преимуществах построения уроков истории в старших классах на основе модульной технологии обучения, о главных целях и задачах таких уроков.

T.Y. Dadashova

Goals and objectives of modular technology in the 10th grade “General History” lessons

Summary

The quality of the course in modern education depends on what teaching technology it is based on. New teaching technologies are used to make students better understand the course. The article talks about the advantages of building history lessons in high school based on modular teaching technology, about the main goals and objectives of such lessons.

Redaksiyaya daxil olub: 24.07.2021